

громад Тернопільської області» Лист Тернопільської обласної державної адміністрації від 16 грудня 2020 року № 04-8690/42. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-viznachennya-administrativnih-a724r>

12. Li K., Geng H., Yue L., Li Kais. Huang L. Spatial Differentiation Characteristics and Driving Mechanism of Rural Settlements Transformation in the Metropolis : A Case Study of Pudong District, Shanghai. Front. Environ. Sci. 2021, Volume 9. doi:10.3389/fenvs.2021.755207

13. Іліна Марія В., Шпильова Юлія В. Comprehensive spatial differentiation of territorial communities: case of Zhytomyr region. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна Серія «Геологія. Географія. Екологія», 2021, випуск 55. С. 174-186.

14. Elden S. How should we do the history of territory. Territory, Politics, Governance, 2013. 1 (1), 5-20.

ЕКОЛОГІЧНІ ОСНОВИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ УКРАЇНИ

Сонько С.П.

sp.sonko@gmail.com

Уманський національний університет

The objectivity of the process of territorial organization of society (regionalization) has an ecological basis. In particular, in the territory of each administrative region, primary spatial units of human ecological existence develop - agroecosystems, the establishment of the boundaries of which will allow «tying» administrative borders (territorial community, district, region) to the objective boundaries of agroecosystems. Improving the administrative-territorial structure on ecological principles will allow maintaining the stability of regional development even with each change of government.

Key words: administrative-territorial structure, community, agroecosystem, ecological

Регіональна проблематика розвивається переважно у географічних науках і спрямована на удосконалення просторової організації суспільства. Перші роботи відносяться до початку промислових революцій у Європі і пов'язані з моделюванням просторових процесів (модель «ідеальної» держави Й.Тюнена, модель «штандарту промисловості» А.Вебера). На початку ХХ століття з бурхливим розвитком урбанізації німецьким географом В.Кристалером була розроблена теорія центральних місць, яка тривалий час використовувалась для моделювання просторових процесів. В післявоєнний період просторова проблематика активно розвивається в роботах англо-американської школи (Бунге, Льюїс, Ізард, Хагетт, Харвей, Хагерстранд, та ін.). Зокрема, найбільш відомі, розроблені У.Ізардом моделі просторового мультиплікатора та Т.Хагерстрандом модель дифузії нововведень.

На підставі своїх теоретичних напрацювань Ф. Перру доходить висновку, що в самій природі економічного (суспільного) простору немає внутрішніх стимулів, які здатні знижувати його поляризованість та встановлювати рівновагу. Тому вчений зробив конструктивний висновок про необхідність запровадити політику гармонійного зростання, яка була б спрямована на вирівнювання розвитку елементів економічного простору шляхом оптимізації каналів розподілу «ефекту тяжіння» [3].

На думку Дж. Фрідмана, не існує автоматизованих механізмів, здатних згладити різку просторову поляризацію економіки країни та вирівняти диспропорції в рівнях

розвитку центру та периферії. Саме ці полюси зростання і мають стати реальними противагами основному центру країни. Як зазначав Д. Гарвей, капіталізм виживає через нерівномірний географічний розвиток, капіталізм і є нерівномірним географічним розвитком [2].

Зміни економічної системи в Україні загострили питання нерівномірності соціально-економічного розвитку держави. Н. Сміт акцентував увагу на тому що, виникає два питання стосовно діалектики географічної диференціації і вирівнювання, яка зумовлює становлення моделі нерівномірного розвитку, але не може повністю пояснити цей процес.

Н. Зубаревич фундаментальною причиною економічної нерівності регіонів називає процес концентрації економічної діяльності в тих місцях, які мають конкурентні переваги, що дає змогу знижувати витрати бізнесу. Серед таких переваг виділяються дві групи факторів: «першої природи» (значні запаси природних ресурсів, вигідне географічне положення) та «другої природи» (агломераційний ефект, значний людський капітал, краще інституціональне середовище).

Таким чином, результатом нерівномірного розвитку є суспільно-просторова поляризація, що має позитивні й негативні аспекти. З одного боку, може посилюватися розрив між полюсом та периферією з точки зору економічних та соціальних індикаторів. З іншого, полюси можуть виступати центром, з якого поширюється на навколишню територію пожвавлення економічного розвитку та поліпшення умов життя.

В Україні на всіх просторових рівнях переважає негативний прояв суспільно-просторової поляризації. Розв'язання проблеми зниження диспропорцій у регіональному розвитку України має бути пов'язане із формуванням просторово збалансованої мережі полюсів соціально-економічного розвитку різного ієрархічного рівня, що реально означає впровадження поліцентричної моделі регіонального розвитку країни. Відбувається поляризація периферійних територій (переважно сільських), посилення диспропорцій між столичним та іншими регіонами, між приміськими та віддаленими від великих міст і районних центрів сільськими поселеннями, загальне стиснення сільського простору [8].

Власне, сільська місцевість повинна утворювати суцільний континуум у «розривах» між полюсами зростання, а, отже, бути основою більш досконалого адміністративно-територіального устрою. Таким чином, первинною одиницею нового АТУ повинна бути сільська громада (а в окремих випадках – сільська родина). Напевне, це головний висновок з аналізу сучасних концепцій регіоналістики.

Побудова нової концепції АТУ, як явища просторового, не може бути здійснене без «вписання» її в конкретну територію відповідно до певних моделей соціо-природної взаємодії. Серед них найчастіше згадуються моделі Б.Б.Родмана та О.Г.Топчієва. Зокрема, автор моделі поляризованого ландшафту Б.Родман початково закладає у свою модель умову додержання правильних геометричних форм при конструюванні штучних ландшафтів, що є ворожим природі, оскільки біосфера початково не терпить будь-якої правильної геометрії. О.Г.Топчієв в свою теоретичну модель природокористування початково закладає бар'єрну межу між суспільством і природою, що є неприпустимим. Дана проблематика вимагає продовження через відсутність реального зв'язку між об'єктивними процесами регіонотворення та адекватного державного управління на рівні адміністративно-територіальних одиниць різного рангу [7, 8].

Автору даної публікації належить ротаційна модель просторової організації суспільства, заснована на принципі просторової ротації ноосферних екосистем. В цій моделі просторовій ротації підлягають ноосферні екосистеми (агроекосистеми, урбоєкосистеми, інфраєкосистеми) [5].

Згідно з концепцією проф. С.П.Сонька регіонотворення є об'єктивним природним процесом, в результаті якого формуються екотонічні типи кордонів між первинними одиницями біосферної організації [6]. Такий же підхід має бути закладений в новий АТУ.

В основу методології нового АТУ має бути покладене наукове обґрунтування можливості виділення на території (усіх областей України), об'єктивних ноосферних

просторових одиниць – агроєкосистем, які формуються у сільській місцевості впродовж цивілізаційного розвитку людства [1].

Отже головною метою удосконалення АТУ має бути приведення системи адміністративно-територіального устрою у відповідність з природними механізмами формування регіонів [4]. При цьому треба виходити з припущення про можливість (у разі застосування нової схеми адміністративно-територіального устрою) відродження українського села за умови надання сільським громадам розширених прав управління власною територією.

Список використаних джерел:

1. Сонько С.П. Виживання вітчизняного села – запорука збалансованого розвитку України (роздуми напередодні адміністративно-територіальної реформи). Всеукраїнська науково-практична конференція «Завершення декади ООН з освіти для збалансованого розвитку: що зроблено в Україні?». 12 грудня 2015 р. м. Київ. Всеукраїнська екологічна ліга. За ред. Т.В.Тимочко. К.:Лібра. С. 14-17.
2. Сонько С.П., Голубкіна О.М. Вплив глобалізаційних процесів на самоорганізацію та саморозвиток регіонів. Регіональна бізнес-економіка та управління. № 3(27). Вінниця : «Вінпринт», 2010. С.35-43.
3. Сонько С.П., Голубкіна О.М. Європейський досвід, механізм та об'єктивні причини реформування адміністративно-територіального устрою в Україні. Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин. Ч.1. Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції. Умань: Видавець «Сочинський», 2011. С.91-94.
4. Сонько С.П., Зозуля І.О. Екологічно збалансовані агроєкосистеми – запорука сталого розвитку. *Людина та довкілля. Проблеми неоекології*. 2024. Вип. 41. С. 57-69. <https://doi.org/10.26565/1992-4224-2024-41-04>
5. Сонько С.П. Реформування адміністративно-територіального устрою на принципах ноосферного розвитку. Матеріали IX Всеукраїнських наукових Таліївських читань. Харків, 2013, ХНУ ім. В.Н. Каразіна. С. 159-161.
6. Сонько С.П. Сільська місцевість та новий адміністративно-територіальний устрій України. Стан та проблеми розвитку національної економіки в умовах перманентних кризових явищ. Кол. моногр під ред. д.е.н., проф. О.О.Непочатенко. Умань : Вид.-поліграф.центр «Візаві», 2015. С.71-79.
7. Sonko S.P. Man in Noosphere: Evolution and Further Development. Philosophy and Cosmology, Vol. 22. *The Academic Journal*. 2019. 51-75. <https://doi.org/10.29202/phil-cosm/22/5>

СУЧАСНИЙ СТАН ВОДОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ШЕПТИЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Войтків П.С., Іванов Є.А., Дзядик П.М.

Львівський національний університет імені Івана Франка

petro.voytkiv@lnu.edu.ua, yevhen.ivanov@lnu.edu.ua, pavlo.dziadyk@lnu.edu.ua

The water management land use of the Sheptytska community was examined for the first time. In general, there are signs of significant anthropogenic impacts on the state of this land use, especially from the mining industry. The result of this activity has led to: pollution of land, soil, and groundwater with mine waste, industrial and domestic waste; subsidence of territories and artificial flooding of lowlands and swamps; alienation of areas of these resources for other types of land use. The current state of water management land use and changes in its structure